

Voisé, Waldemar

Cenne publikacje prof. B. H. Slichera van Batha z historii ekonomii i demografii

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 15/1, 201-202

1970

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

uprawiał zarazem — przykładowo — teorię poznania, logikę, przyrodoznawstwo, matematykę i studia techniczne, nietrudno zrozumieć, dlaczego jego dorobek jest znakomitym pretekstem — w najlepszym tego słowa znaczeniu — do rozważań nad nowożytną koncepcją syntezy filozoficzno-naukowej.

Wychodząc ze słusznego założenia, że forsowanie dążeń syntetycznych byłoby przedwczesne, redakcja pragnie — jak świadczy pierwszy numer — zmierzać do tego celu przez ogłaszanie prac prezentujących siedemnastowieczny (a więc w dużej mierze Leibnizowski) *globus intellectualis*. Numer pierwszy zawiera trzy prace dotyczące kolejno kosmologii, logiki i polityki: V. Mathieu pisze o pojęciu świata u Leibniza, W. Risse (Kolonja) o Leibnizowskiej klasyfikacji sądów i wniosków, a W. Voisé (Warszawa) o dziewiętnastowiecznym polskim przekładzie dzieła Leibniza o Polsce (*Specimen demonstrationum politicarum*). Dział dyskusji i komunikatów przynosi omówienie ostatniej książki N. Reschera o filozofii Leibniza oraz zapowiedź rychłego ogłoszenia drukiem przez prof. B. Stickera całości korespondencji Leibniza z L. Bourguetem (szwajcarskim filozofem i przyrodnikiem) na temat problemów nauki o Ziemi. Dwaj recenzenci przedstawiają ostatnio wydane książki na temat gramatyki z Port-Royal (jej autorem był A. Arnauld, korespondent Leibniza) i wybór pism logicznych Leibniza, opracowany przez G. H. R. Parkinsona. Z zamieszczonego na końcu numeru przeglądu rozpraw doktorskich z lat 1967—1968, które wiążą się z dziełami Leibniza, dowiadujemy się, że szczególnym zainteresowaniem cieszą się ciągle jego prace matematyczne (ale kosmologia, metodologia, logika, prawo i poetyka są również reprezentowane).

Podobnie szeroko pojęta „leibnizologia” cechuje dalsze trzy numery „Studiów” z 1969 r. Na zakończenie pierwszego rocznika otrzymaliśmy (w nrze 4/1969) bibliografię prac dotyczących Leibniza, ogłoszonych w latach 1967—1968 (ok. 250 pozycji); jej autorką jest G. Utermölen.

Waldemar Voisé

CENNE PUBLIKACJE PROF. B. H. SLICHERA VAN BATHA Z HISTORII EKONOMII I DEMOGRAFII

Znany dobrze w Polsce prof. Bernard H. Slicher van Bath¹, dyrektor Wyższej Szkoły Rolniczej w Wageningen (Holandia), ogłosił niemal równocześnie dwa artykuły z zakresu historii ekonomii i demografii.

Pierwszy z nich: *Historical Demography and the Social and Economic Development of the Netherlands*, został zamieszczony w nrze 4/1968 bostońskiego kwartalnika „Daedalus” (ss. 604—621). Artykuł ukazuje historyczne przemiany ekonomiczne i społeczne Holandii w świetle ostatnich badań demograficznych, prowadzonych przez autora i zespół jego bliskich współpracowników. Choć dane źródłowe są często niekompletne, można w przybliżeniu ustalić dwie daty przełomowe dla rozwoju gospodarczego Holandii (tworzącej do schyłku XVI w. federację kilku prowincji). Są to lata 1650 i 1750. Do 1650 r., mimo trwającej kilkadziesiąt lat wojny, widać wyraźny wzrost liczby ludności, wzrost produkcji dóbr materialnych, stopy życiowej itd. Jednakże właśnie ok. połowy XVII w. skutki tej wyniszczającej wojny zaznaczają się coraz wyraźniej, a następny okres przyrostu ludności i zwiększania się jej dobrobytu zaobserwować można dopiero ok. połowy XVIII w. Autor

¹ Relację z wizyty naukowej prof. Slichera van Batha w Polsce w 1964 r. zamieścił nr 1—2/1965 „Kwartalnika” (ss. 237—239); w nrze 1/1967 (ss. 207—209) była też omawiana zawartość kilku roczników wydawanego w Groningen przy współpracy prof. Slichera van Batha czasopisma „Historia Agriculturae”.

charakteryzuje te przemiany na podstawie umiejętnie dobranych danych liczbowych, odsyłając przy tym do literatury specjalistycznej.

Drugi artykuł (w języku holenderskim): *Nieuwe wegen in de amerikaanse economische en sociale geschiedenis*, przyniósł nr 2/1969 „Tijdschrift voor Geschiedenis” (ss. 206—232), kwartalnika wydawanego w Groningen. Artykuł jest owocem ponad rocznego pobytu autora w Chicago, gdzie prowadził badania na zaproszenie Fundacji Forda. Prof. van Bath informuje czytelnika holenderskiego o najnowszych tendencjach amerykańskiej historii myśli ekonomicznej i społecznej, omawiając przy tym kilkanaście najnowszych publikacji uczonych, którzy pracują w Stanach Zjednoczonych nad historią ekonomiki i nauk społecznych.

Waldemar Voisé

LEON DERLICH — POLSKI „PRYWATNY UCZONY” Z KARWINY

W nrze 6/1969 wydawanego w czeskim Cieszynie miesięcznika polskiego „Zwrot” ukazała się biografia Leona Derlicha (1905—1965), Polaka urodzonego w Karwinie i tam mieszkającego do końca życia, autora wielu prac naukowych i popularnonaukowych z zakresu dialektologii i onomastyki śląskiej oraz historii i folkloru Śląska. Jedną z jego prac dotyczy historii nauki: *Przypomnienie śląskich prac etnograficznych Lucjana Malinowskiego* („Zwrot” nr 3/1952). Autorem artykułu o Derlichu jest Jan Kurzelowski. (Tuż po śmierci L. Derlicha o jego piarstwie naukowym w zakresie językoznawstwa napisał artykuł Alfred Zaręba w „Języku Polskim” nr 4/1966).

Z. Br.

DWA ZESZYTY „TECHNOLOGY AND CULTURE”

Numery 2 i 3/1969 kwartalnika „Technology and Culture”, organu amerykańskiego Towarzystwa Historii Techniki, przynoszą wiele interesującego materiału.

Numer drugi, kwietniowy, zawiera m. in. ciekawy artykuł z pogranicza historii techniki, pióra Alberta C. Leightona z Uniwersytetu Stanu Nowy York w Oswego, o sposobach przekazywania tajnych informacji przez starożytnych Greków i Rzymian. Autor podaje tu wiele udokumentowanych źródłowo przekazów dotyczących używania rozmaitych sygnałów, szyfrów i „atramentów sympatycznych”. Opisuje on np. (na podstawie Plutarcha) i omawia urządzenie kryptograficzne stosowane przez Spartan. Do szyfrowania i odczytywania informacji, złożonej z pojedynczych liter wypisanych, pozornie bez związku, na wąskim pasku papieru czy skóry, służyły drewniane walce; po spiralnym nawinięciu paska na odpowiedniej średnicy walec litery układały się w wyrazy i zdania wzdłuż jego osi podłużnej.

Interesujący jest również artykuł Richarda S. Hartenberga i Johna Schmidta (juniora) z Uniwersytetu Północnozachodniego o świdrze używanym przez starożytnych Egipcjan. Autorzy, w oparciu o przekazy, dawne rysunki oraz doświadczenia na sporządzonych według nich modelach, snują ciekawe rozważania na temat budowy i działania owego narzędzia, prostując wiele błędnych, a rozpowszechnionych poglądów.

Numer kwietniowy przynosi również informacje o nagrodach Towarzystwa Historii Techniki za 1968 r. Nagrodę im. A. P. Ushera otrzymał Carl W. Condit z Uniwersytetu Północnozachodniego za pracę *Pierwszy żelbetowy drapacz chmur, Ingalls Building w Cincinnati, i jego miejsce w historii budownictwa*, zamieszczoną w nrze 1/1968 „Technology and Culture”, a Medalem Leonarda da Vinci odzna-